

Flom i gråor-heggeskogen i område Flagstadelva nord den 3. juni. Alle fotos: JB

Fugler i fire flommarksskoger og øvrigt areal i og ved Åkersvika naturreservat

Jon Bekken

Oktober 2014

Biolog Jon Bekken, Åshøgdeveien 620, 2360 Rudshøgda

tlf. 62 34 55 30 / 47 28 44 88 E-post: JonBekken@broadpark.no

Tittel: Fugler i fire flommarksskoger og øvrig areal i og ved Åkersvika naturreservat	Emneord: Fugler Åkersvika naturreservat Flommarksskog
Prosjektkonsulent: Jon Bekken (feltundersøkelser, rapport)	Dato: Oktober 2014
Oppdragsgiver: Asplan VIAK	Oppdragsreferanse: Jan Martin Ståvi

Sammendrag

Fire områder som ligger inntil Åkersvika naturreservat er undersøkt med tanke på forekomst av spurvefugler. Områdene er under vurdering som erstatningsarealer for de områder som går tapt ved utvidelse av E6 gjennom reservatet. Tre av de undersøkte områdene omfatter arealer også innenfor reservatet, fordi vernegrensa deler opp områder som naturlig hører sammen. Område 1 ligger mot nord i Flagstadelvdeltaet, mens de tre andre ligger ved Svartelvdeltaet, alle i Hamar kommune.

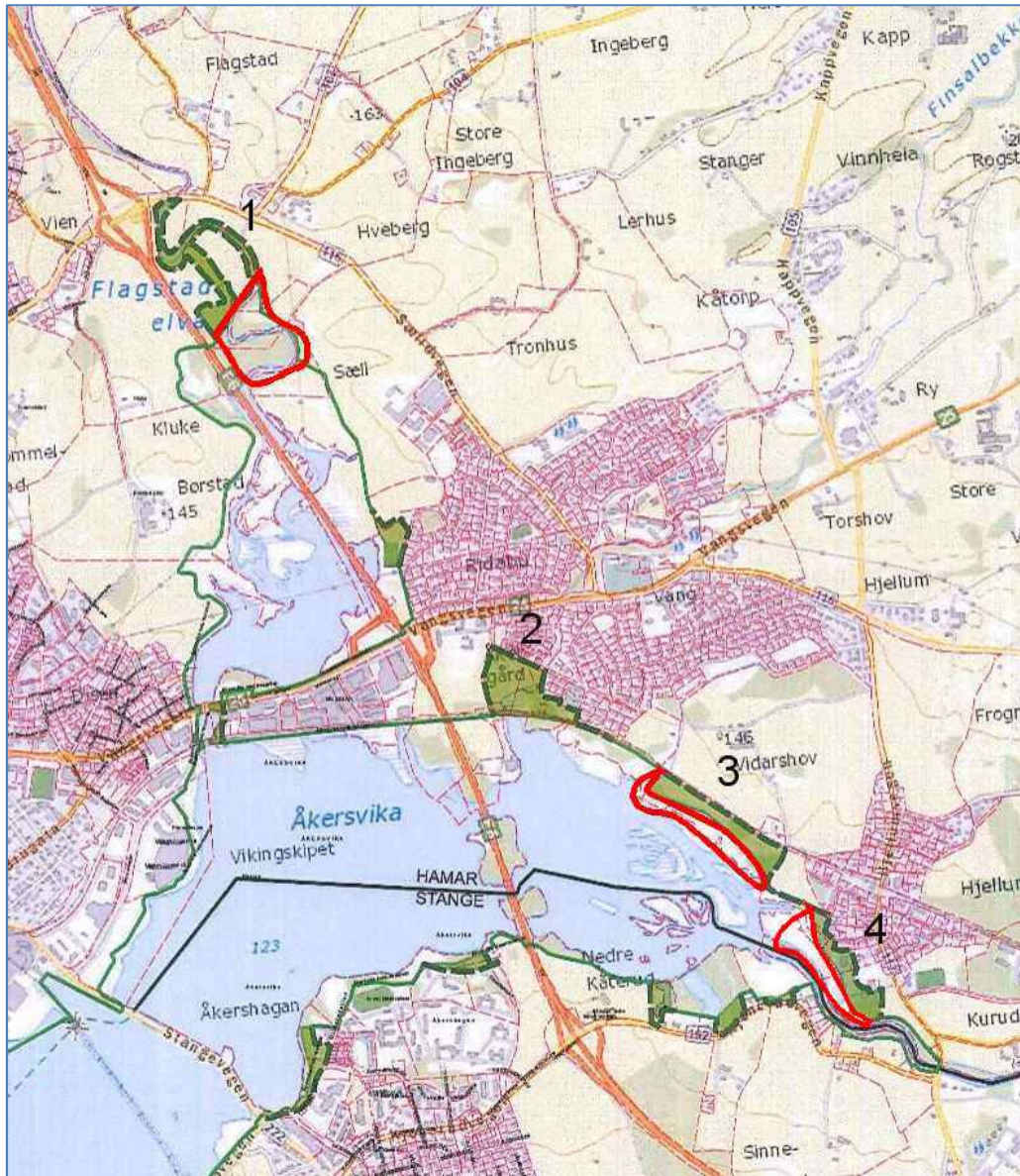
Spurvefuglfaunaen er undersøkt ved tre morgentakseringer fra mai til primo juli, og tillegg er det foretatt en natt-taksering med tanke på nattaktive spurvefugler og rikser. De aktuelle arealene har mange arter og stor tetthet av spurvefugler. Det ble påvist 39 arter av spurvefugl og i tillegg ti andre arter. Gråor-heggeskog er kjent for å være på høyde med tropisk regnskog når det gjelder tetthet av fugler. Der slik skog grenser til kulturlandskap og våtmark, bidrar disse elementene med ytterligere noen arter.

Dersom de fire undersøkte arealene innlemmes i verneområdet, vil de være en god erstatning områdene som går tapt når E6 utvides. Reservatet vil også få et verdifullt tilskudd av lågurtskog og åpen buskmark over flomgrensa. I tillegg kommer en strekning av Flagstadelva med tilhørende tett kantskog. Ved Åker vil en strekning av en bekk og en dam med tilhørende kantskog kunne innlemmes i reservatet, og på Vidarshovstranda vil et område med naturbeitemark øke biotopmangfoldet i Åkersvika. Dersom hestene her erstattes med storfe, vil strandsonen få en utforming som er gunstig for vadefugler på trekk. Dette området har også gamle trær med hekkemuligheter for hullrugere. Ved Hjellum vil ulike typer skog, enger og noen små dammer kunne innlemmes i reservatet.

Den viktigste konsekvensen ved utvidelsen av E6 for spurvefugl er tapet av flommarksskog, som har stor tetthet av denne fuglegruppen. Selve veitraséen antas ikke å føre til større problemer. Man bør imidlertid unngå å bruke gjennomsliktig skjerming, det kan lett føre til at spurvefugler kolliderer.

Undersøkellesområdene

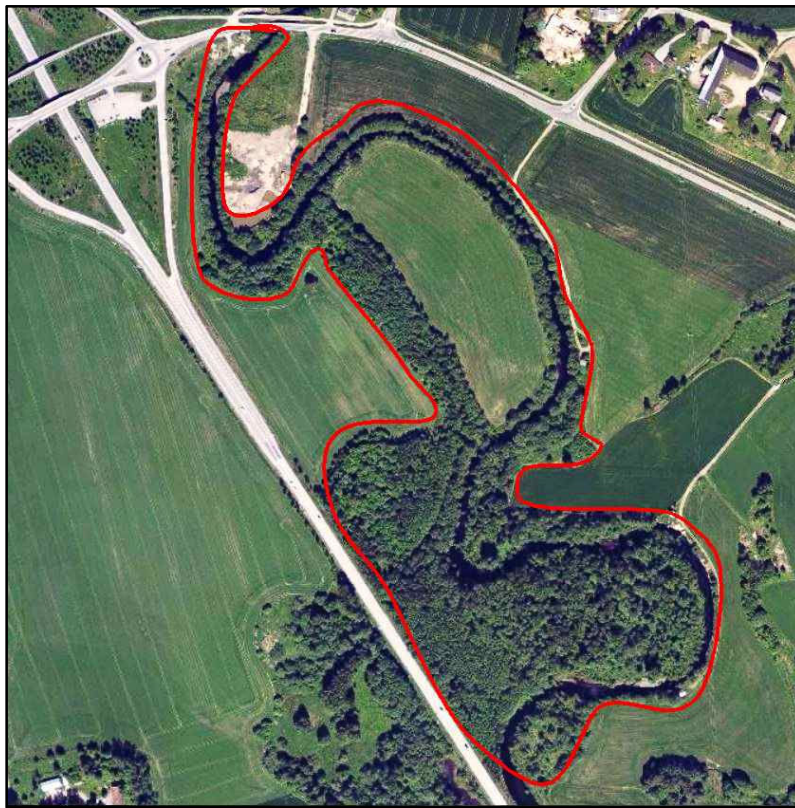
Kartleggingen har funnet sted i fire delområder (Figur 1). Områdene er under vurdering som erstatningsarealer for de områder som går tapt ved utvidelse av E6 gjennom reservatet. Område 1 ligger lengst nord i det nordlige deltaet, Flagstadelvdeltaet, mens de tre andre områdene ligger på nordsida av Svartelvdeltaet. Alle fire områder ligger i Hamar kommune.

Figur 1. De fire undersøkelsesområdene. For å kunne undersøke helhetlige områder av samme biotopotype ble tre av områdene utvidet med arealer som ligger i reservatet. Disse utvidelsene er markert med rød linje. Kartgrunnlag: Fylkesmannen i Hedmark:

http://prosjekt.fylkesmannen.no/Documents/E6_Akersvika/Dokument/Varslingskart280314.pdf

1. Flagstadelva nord – Flommarksskog / naturlig vegetasjon ved Flagstadelva sør for Vienkrysset.
Området består av flommarksskog og tørrere partier med lågurtskog, og med kantsoner mot elv, starrsump og dyrket mark.

Figur 2. Undersøkellesområdet Flagstadelva nord er tegnet inn med rød linje.

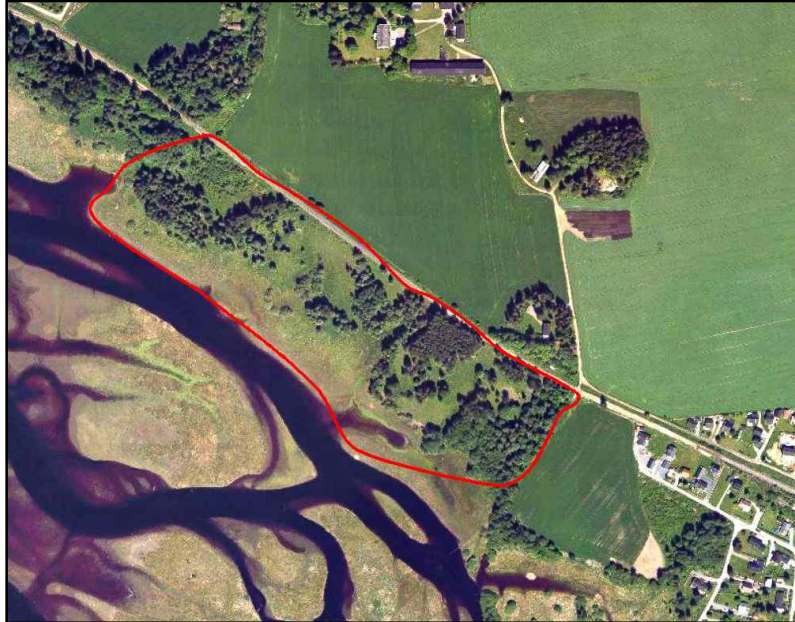
2. Åker - Våtmark/kratt- og sumpskog nord for Rørosbanen ved Åker stasjon.
Området består av enger som slås flere ganger hver sommer, buskmark, fuktenger og flommarksskog langs Finsalbekken og langs dammen på nordsida av jernbanen. I og rundt dammen vokser dunkjevle og annen høy vegetasjon.

Figur 3. Undersøkellesområdet Åker er tegnet inn med rød linje.

3. Vidarshovstranda sør for Rørosbanen.

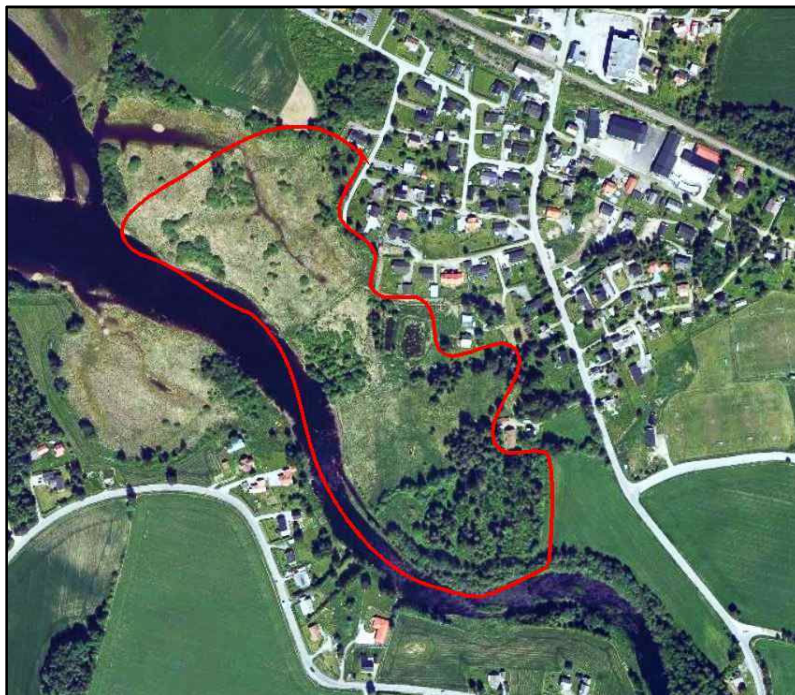
Området består av blandingskog og lauvskog som for tida brukes til hestebeite. Deler av området har et preg av åpent beitehagelandskap. Ellers inngår fuktenger ut mot Åkersvika, og kantsoner mot jernbane og åker. Den ytre delen av området ut mot Svartelvdeltaet ligger innenfor Åkersvika naturreservat.

Figur 4. Undersøkellesområdet Vidarshovstranda er tegnet inn med rød linje.

4. Hjellum – Fukteng- og skogarealer inn mot Hjellum.

Området består av rik blandingskog, områder med spredt og sammenhengende skog av Salix-arter, bjørk og gråor, fuktenger ut mot Åkersvika/Svartelva, og kantsoner mot villaområdene på Hjellum. Det meste av fuktengene ligger innenfor reservatet.

Figur 5. Undersøkellesområdet Hjellum er tegnet inn med rød linje.

For områdene 1, 3 og 4 deler den eksisterende grensa for naturreservatet opp biotoper som det er naturlig å betrakte som enhetlige. Derfor er hele «Flagstadelva nord», «Vidarshovstranda» og ”Fukteng- og skogarealer inn mot Hjellum” tatt med i registreringene. Undersøkellesområdene framgår av figurene 2 til 5.

Gjennomføring

Kartleggingen er gjennomført som vist i tabell 1 ved

- tre tellinger fra soloppgang og utover i perioden primo mai til primo juli
- én telling fra klokka 22 og utover rundt 1. juli, med tanke på nattsangere

Tabell 1. Datoer for takseringene.

Område	Taksering			
	1	2	3	Natt
1	14.5.	3.6.	9.7.	25.6.
2	14.5.	3.6.	9.7.	25.6.
3	14.5.	3.6.	3.7.	2.7.
4	14.5.	3.6.	3.7.	2.7.

Tellingene er basert på standard revirkartleggingsmetode. Slik kartlegging gjennomføres ved at alle observasjoner av territoriell atferd som indikerer hekking som sang, varsling, visuell observasjon i aktuelt hekkeområde til aktuell tid, revirkamp, konkrete reirfunn, voksenfugl med mat i nebbet, utfløyne unger, osv. avmerkes på kart, og dette summeres opp i etterkant for å gi et anslag på antall par i hvert område. Siden undersøkelsesområdene er relativt små, vil mange revir omfatte areal både utenfor og innenfor området. Disse er ført i tabellen som halve revir.

Resultater

De aktuelle arealene har mange arter og stor tetthet av spurvefugler. Det ble påvist 39 arter av spurvefugl og i tillegg ti andre arter. Gråor-heggeskog er kjent for å være den biotoptype i vårt land som har størst tetthet av hekkende fugler, faktisk på høyde med forekomsten i tropisk regnskog (Direktoratet for naturforvaltning 2007). Der slik skog grenser til kulturlandskap og våtmark, bidrar disse elementene med ytterligere noen arter.

Gråtrost: Dette er en vanlig hekkende art i gråor-heggeskog, og den viste seg å være tallrik i alle fire områder. Arten hekker i kolonier og har ikke klare territorier slik som de fleste andre fuglearter i skog. Uten en arbeidskrevende reirtelling er det derfor vanskelig å gi eksakte tall for antall par. Anslag ut fra antall varslende fugler er vist i tabell 2.

Arter uten klar reviratferd er ført opp med et antall revir i forhold til aktivitet og observasjonshyppighet. Eksempler på slike arter er grønnsisik og stillits.

1. Flagstadelva nord

Delområdet har de største arealene av flommarksskog. Her er det rom for mange territorier av de artene som trives i tett lauvdominert skog, ikke minst sangere. Blant de fire områdene har gråtrost sin største forekomst her. Andelen av død ved av gråor er delvis høy, i partier er det mye vindfall fra 20013-14, se forsidebildet. Stær ble funnet hekkende i flaggspetthull, og flaggspett viste hekkeatferd.

Området har mange til dels gamle fuglekasser både for meiser/fluesnapper og kaie/kattugle/kvinand. Ingen av de store kassene som ble observert syntes å være bebodd. Langs elva ble fossefall, strandsnipe og stokkand observert.

Figur 6. Flagstadelva hadde stri strøm den 14. mai.

2. Åker

Forekomsten av åpen eng og buskmark gir biotoper for arter som buskskvett, møller, tornirisk og stillits. I buskområdet spankulerte en fasanhane rundt, vaktstom og lite sky, en atferd som tydet på at en høne lå på egg i nærheten. I kanten av området sang det to gulsangerhanner. Stokkand, enkeltbekkasin og strandsnipe holdt til ved dammen og i mindre flomdammer like ved. Flokker av grønnsisik furasjerte i beltene av dunkjevler.

Figur 7. Dammen nord for jernbanelinja ved Åker.

3. Vidarshovstranda

Beitelandskapet har enkelte partier med tett skog hvor arter som hagesanger og munk holder til. I østkant og litt vest for midten av området finnes gamle bjørker og osper med spettehull. Flaggspett og stær ble funnet hekkende. I øst søkte et stjertmeispar næring 3. juni. Sannsynligvis hekket også spettmeis i området, et kull ble sett 3. juli. To hanner av både tornsanger og gulspurv sang langs jernbanelinja. Stokkand, strandsnipe og sivspurv var knyttet til strandsonen ut mot deltaet.

Figur 8. Området har flere åpne glenner med sikt ut mot Svartelvdeltaet.

4. Hjellum

Skogen helt i sørøst er tett lågurtskog med stor tetthet av de vanlige fugleartene. Flommarksskogen ut mot deltaet i nordvest er for det meste åpen og halvåpen, og her hekker sivspurv, og pilfink og stæreflokker søker næring her. Kvinand ble påvist i ei kasse ut mot Svartelva, og Carl Knoff kunne fortelle at det hekker tre par i området de fleste år.

Figur 9. Det var flom i området 3. juni. Bildet er tatt mot sørsørvest fra Bekkeblomveien.

Tabell 2. Antall revir av de ulike artene i de fire områdene.

x = arten er registrert på næringssøk, men hekker ikke nødvendigvis i området

	Flagstadelva nord	Åker	Vidarshov-stranda	Hjellum
Stokkand	x	x	x	
Kvinand				3
Fasan		1		
Fiskemåke				varsl. par
Enkeltbekkasin		x		
Strandsnipe	1	1	x	
Grønnstilk		x		
Ringdue	2	1 reir	2	1,5
Tårnseiler		x		
Flaggspett	1		1	
Låvesvale			x	x
Taksvale			x	x
Heipiplerke		x		
Linerle		1		x
Fossekall	x	x		
Gjerdesmett	2	0,5		
Jernspurv	1,5			1,5
Rødstrupe	3	0,5	1	1
Buskskvett		0,5		
Svarttrost	1,5		1	1
Gråtrost	20-40	10-15	8-12	10-15
Måltrost	1			
Rødvingetrost	2,5	0,5	2	1
Gulsanger	2	2 x 0,5	1	1
Møller		1		
Tornsanger			2 x 0,5	
Hagesanger	3		1	2
Munk	4	1	2	2
Gransanger	1			1
Løvsanger	8	3,5	5	5
Gråfluesnapper	2	1		1,5
Svarthvit fluesnapper				1
Stjertmeis			1 par	
Blåmeis	4	2	2	3
Kjøttmeis	4	2,5	2	2
Spettmeis	1	1	2	1 reir
Skjære				1 kull
Kaie	x	x		
Kråke	1			1
Stær	2		2	x
Pilfink		x		x
Bokfink	3	1	2	2
Grønnfink	2,5	2,5	1	1
Stillits	1,5	1,5		x
Grønnsisik	3	2 + flokk	2	3
Tornirisk		1		
Korsnebb sp.		x		x
Gulspurv	2,5		2	
Sivspurv	1		2	2
Antall arter	30	31	25	31
Antall spurvefuglarter	26	24	21	28

Nattsanger-taksering

Den ene av de fire takseringene ble foretatt for å fange nattaktive arter som myrsanger, gresshoppe-sanger, elvesanger, busksanger, nattergal, vannrikse og myrrikse. Alle disse artene er opp gjennom årene påvist i og rundt Åkersvika naturreservat. Ved de nattlige takseringene 25. juni og 2. juli ble ingen av de nevnte artene påvist, men kattugle ble hørt med vårsang like nord for område Vidarshov. I tillegg var rødstrupe og troster som ventet aktive utover kveld og natt.

Konklusjon

De fire områdene er vel egnet for å bli innlemmet i verneområdet. Utvidelsen til firefelts vei vil føre til at en del skog går tapt. Åkersvika naturreservat har forholdsvis små arealer av skog, og bidraget fra de fire undersøkte områdene er en positiv erstatning.

1. Flagstadelva nord

Dette området kan bidra med rik lågurtskog, gråor-heggeskog, kantsoner mot dyrket landskap og en lang elvestrekning med kantskog. Dette er områder med en tett og artsrik spurvefuglfauna. Arealet ligger som en naturlig utvidelse av Flagstadelvdeltaet mot nord.

2. Åker

Den mest verdifulle delen av området er Finsalbekken og dammen med tilhørende kantskog. Mot øst finnes et lite område med velutviklet gråor-heggeskog. Kulturengarealet og den åpne buskmarka som tidligere var søppelfylling bidrar med flere fuglearter. Dersom også denne delen skal innlemmes i reservatet, vil arealet kreve skjøtsel for ikke å gro igjen. Beite kan være en mulighet for å holde området åpent.

3. Vidarshovstranda

For 50-60 år siden ble det meste av fuktengene rundt Åkersvika beitet. Etter at beitet tok slutt, har gråselje og andre arter etablert seg ute i engarealene og dannet et stadig mer omfattende busksjikt, som gradvis får preg av sammenhengende skog. Vidarshovstranda er det eneste området i Åkersvika og de nærmeste omgivelser som har beitedyr i dag. Hestene bidrar til at området har åpninger og glenner som gir et økt biotopmangfold. Beite med storfe vil gi mer tråkk og beite langs vannkanten, slik at strandsonen får kort vegetasjon og blir attraktiv for vipe og andre vadefugler. Skogen inneholder gamle trær med hekkemuligheter for spetter og en rekke spurvefuglarter.

4. Hjellum

Området vil bidra med rik blandingsskog i sør, og enger, buskmark og lauvskog inn mot villabebyggelsen. Dette var det delområde hvor det ble påvist flest arter av spurvefugl. Et område med noen gamle fiskedammer vil også bidra til biotopmangfoldet. Dammene kan eventuelt utvides til en større dam, hvor Mjøsas vannstand kun når opp ved ekstreme flommer. Dette kan bli tilholdssted for arter som horndykker, sivhøne, og ungekull av stokkand og krikkand.

Konsekvenser av utvidelse av E6 gjennom reservatet

Utvidelsen av E6 vil føre til at flommarksskog, fuktenger og i noe grad mudderflater vil gå tapt. For spurvefuglene er det skogen som er viktigst, den har stor tetthet av disse fuglene. Selve veitraséen antas ikke å føre til større problemer for denne fuglegruppen. Det er ikke kjent at det er utført noen systematiske undersøkelser av omfanget av påkjørsler i Åkersvika. Det ble imidlertid funnet et antall påkjørte tårnseilere for noen år siden. Gjennomsliktig skjerming, som for eksempel plexiplass må unngås. Det har vist seg å kunne føre til kollisjoner andre steder.

Litteratur

Direktoratet for naturforvaltning. 2007. Kartlegging av naturtyper – verdisetting av biologisk mangfold. DN-Håndbok 13.